

**PROFESOR MUDr. VLADIMÍR NOVÁK, DrSc.,
ZAKLADATEL ČESKOSLOVENSKÉ TRAUMATOLOGIE**

Dne 8. 6. 1995 uplynulo 30 let od smrti prof. Vladimíra Nováka (1891-1965), prvního z přímých žáků prof. Júlia Petřivalského na Chirurgické klinice Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně, primáře Úrazové nemocnice, ředitele Výzkumného ústavu traumatologického, předsedy chirurgické sekce Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně, profesora Lékařské fakulty UJEP v Brně, člena vědeckých rad lékařských fakult, ÚDL v Praze, MZd ČSR atd.

Vladimír Novák byl ihned po promoci na Lékař-

ské fakultě KU v Praze (10. 9. 1914) mobilizován a až do konce I. světové války sloužil v armádě jako lékař v polních nemocnicích, naposled v posádkové nemocnici v Praze. Na chirurgickou dráhu nastoupil jako externí lékař I. chirurgické kliniky v Praze a od konce roku 1921 do roku 1932 pevně zakotvil na Chirurgické klinice MU v Brně. Tam se habilitoval, byl jmenován mimořádným profesorem chirurgie (1930) a v roce 1938 řádným profesorem úrazové chirurgie. Jako první v ČSR diagnostikoval a operoval nemocné s mozkovými nádory.

Převedl tak do praxe poznatky ze své první studijní cesty do USA (1928). Současně se věnoval studiu problematiky úrazové chirurgie, které doplnil poznáváním nového na chirurgických sjezdech a za studijních pobytů na předních evropských klinikách, zvláště v Úrazové nemocnici ve Vídni.

Vladimír Novák vyšel ze všeobecné chirurgie, věnoval se chirurgii ústředního nervstva, ale zvláště ho zaujala úrazová chirurgie, která byla hodně opomíjena a jejíž vědecké základy byly podceňovány. V roce 1932 byl vybrán po konkurzním řízení na funkci primáře dostavované Jubilejní úrazové nemocnice v Brně (otevřena 3. 5. 1933). Profesor Novák při ošetřování poraněných s úrazy na pohybovém ústrojí uplatňoval léčebné postupy v mnohém připomínající Böhlerovu školu ze začátku 30. let. Ve 40. a 50. letech postupně zaváděl do léčebných postupů nové prvky charakterizující již vlastní Novákovu školu. Zvláštní pozornost věnoval léčení poranění hlavy a mozku, páteře a míchy. Při léčení poranění hlavy, hrudníku a břicha stanovil prof. Novák vlastní postupy odvozené ze zahraničních zkušeností a z domácí praxe. V Úrazové nemocnici se začal rýsovat profil rozvíjející se Novákovy traumatologické školy. Odpovědná práce lékařů a sester Úrazové nemocnice zaměřená na moderní léčebné postupy a na časově náročné ošetřování přinášela s sebou humánní i ekonomický prospěch.

Profesora Nováka v jeho záslužném díle provázeli četní žáci a spolupracovníci. Jmenovitý výčet omezím na budovatelské období Úrazové nemocnice (1933-1945): dr. J. Drobný (1904-1967), dr. M. Chytilová (1904-1978), dr. V. Kulendík (1901 až 1968), dr. K. Peša (1910-1976), dr. V. Mastný (1913-1992), dr. A. Kučera (1913-1993), dr. R. Kirschner (1912-1978), dr. F. Müller (1913-1967). Odborných a vědeckých spolupracovníků a vědeckých aspirantů přibývalo, zvláště po roce 1954 úměrně s narůstajícími úkoly svěřovanými k řešení Výzkumnému ústavu traumatologickému.

Cílem Novákova snažení bylo poskytovat poraněným moderní léčbu a navracet je zpět do života a do pracovního procesu s minimálními funkčními následky. V letech 1947-1950 se aktivně podílel na plánování a výstavbě rehabilitačního oddělení (Ponávka 4), které se brzy stalo vynikající jednotkou „návratné poúrazové péče“ a současně také vyhledávaným doškolovacím pracovištěm. Zde prof. Novák plně využil poznatky ze svého druhého studijního pobytu v USA (1946).

K 1. lednu 1954 založil ministr zdravotnictví na bázi Úrazové nemocnice Výzkumný ústav traumatologický. Tento usilovně hledal nové cesty ve výzkumu v oblasti předcházení úrazů a jejich následků. Profesor Novák obrátil pozornost svých spolupracovníků nejprve na úrazovou prevenci.

Navrhl jednoduché schéma pro registraci úrazů s cílem evidovat úrazy co do jejich druhu, výskytu a vzniku. Léčebně-preventivnímu odboru MZD ČSR předložil řadu návrhů na zlepšení péče o poraněné v ČSR. Tyto návrhy se staly mimo jiné podkladem pro tzv. "Traumatologický oběžník" z roku 1953, který dal podnět k vytváření sítě traumatologických oddělení, příp. ordinariátů, a který aktivizoval profesionální i dobrovolné zdravotníky, vedení podniků a celospolečenské organizace (ČSČK, ROH) k účasti na opatřeních boje proti úrazům. Ústav se stal základnou pro činnost traumatologické komise v rámci chirurgické sekce Čs. lékařské společnosti J. E. Purkyně a současně hlavním pracovištěm resortního výzkumu "Úrazová chirurgie". Nosnými programy se staly: poúrazové odezvy, orgánová poranění, hojení ran, poranění kostí a kloubů a od 60. let také polytraumatismus. Profesor Novák se zasloužil v traumatologii o praktické a vědecké spojení činnosti léčebně-preventivní s činností vědeckovýzkumnou. Položil také základy pro budování sítě pro poúrazovou rehabilitaci v moderním pojetí.

Kolektiv vedený prof. Novákem metodicky ovlivňoval rozvoj traumatologie v ČSR výročními traumatologickými konferencemi (od roku 1957), čtvrtletními vědeckými a odbornými semináři, organizací postgraduálního školení, přednáškovými výjezdy na jednotlivá traumatologická pracoviště. Profesor Novák byl oblíben jako učitel lékařské fakulty i jako externí profesor Ústavu pro doškolování lékařů. Tam všude předával své zkušenosti a poznatky z oblasti úrazové prevence a první pomoci, z oblasti diagnostiky, léčení a rehabilitace poraněných atd. Sám napsal 2 monografie a více než 90 prací, které vyšly v odborných časopisech doma i v zahraničí. Na odborných sjezdech, konferencích a sympoziích (doma i v zahraničí) přednesl více než 150 přednášek, které vždy pečlivě zaměřoval na potřeby praxe.

Profesor Novák měl rád vážnou hudbu a divadlo. Obdivoval se dílům výtvarného umění. Přátelsky se stýkal s brněnskými umělci. Rodáku z Vrbčan u Kolína se stalo Brno domovem. Byl významnou osobností, která se trvale zapsala do kulturního povědomí zemského hlavního města. Vyzařoval optimismem a elánem, jimiž působil na své přátele a jimiž pozitivně motivoval své spolupracovníky na jejich odborné, vědecké a pedagogické dráze.

Profesor Novák opustil tento svět náhle dne 8. června 1965 po těžkém srdečním infarktu. Jeho odkaz je možno vyjádřit větou: „Trvale rozvíjet a zlepšovat organizaci péče o poraněné, správně léčit a skutečně vyléčit stále větší počet poraněných, zdokonalovat koncepci pregraduální výuky v úrazové chirurgii a uvést do praxe účelnější a účinnější doškolování chirurgů v úrazové chirurgii." Vladimíru Novákovi v této souvislosti bylo blízké

Böhlerovo heslo: „Non delere aut destruere, sed creare aut construere“.

Když jsem dne 15. června 1965 na hřbitově nad Brnem dával prof. Novákovi poslední sbohem, vložil jsem do jeho úst Horatiův verš: „Exegi monumentum aere perennius“. A dnes, po 31 letech, rád zjišťuji, že současný pracovní kolektiv Úrazové nemocnice v Brně je stále věrný odkazu svého

zakladatele a že pravidelně a na vysoké úrovni předává výsledky své odborné a vědecké práce na Novákových traumatologických dnech v intencích profesora Nováka.

Doc. MUDr. Josef Kroupa, DrSc.

Do redakce došlo 1. 6. 1995